

Торшевська О. В. Психолого-педагогічні аспекти самореалізації майбутніх учителів початкових класів / О. В. Торшевська // Теорія і практика виховання сучасної молоді: цінності, зміст, технології: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Луганськ, 4 жовтня 2012 року). – Луганськ: Вид-во ЛДАКМ, 2012. – С. 273–275

У статті розглядаються психолого-педагогічні аспекти самореалізації майбутніх учителів початкових класів. Зазначається, що професійна самореалізація є складним процесом, який здійснюється в активній практичній діяльності та має педагогічні функції і завдання згідно з структурними характеристиками особистості майбутнього педагога.

Ключові слова: самореалізація, вчитель початкових класів, кар'єрне зростання.

УДК 371.1:373.3

О. В. Торшевська

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Освіта сьогодні не може задовольнитися лише знаннєвою моделлю навчання та виховання, потрібні нові підходи до організації освітнього процесу, що ґрунтується на компетентнісному розумінні сутності педагога-професіонала, необхідно створити педагогічні умови для розвитку таких суб'єктних якостей майбутніх фахівців освітньої галузі, як «самоактуалізація», «самоствердження», «самовираження» та ін. Особливе місце в процесі фахової підготовки належить самореалізації.

Зазначена проблема є предметом міждисциплінарного дослідження вона розглядається фахівцями різних галузей – філософії (Л. Антропова, Ш. Бюлер, Т. Ветошкіна, К. Гольдштейн, Р. Загіров, А. Маслоу, В. Муляр,

К. Роджерс, С. Фромм, М. Хайдеггер, К. Ясперс), соціології (О. Аніщенко, Д. Белл, С. Головаха, Р. Зобова, В. Келась'єва, Н. Ланіна, В. Ланіотто, С. Суїменко, В. Харчева, М. Чурілов, В. Ядов, Ю. Яковенко), акмеології (А. Деркач, В. Зазикін, І. Корнилова, Н. Кузьміна, В. Маркін, Л. Рибалко, Е. Сайко, І. Семенов), психології (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, Л. Божович, А. Брушлинський, В. Давидов, Д. Ельконін) та педагогіки (В. Андрущенко, Є. Барбіна, С. Гончаренко, В. Гриньова, Н. Гузій, В. Гупаловська, О. Дубасенюк, М. Євтух, І. Зязюн, А. Кириченко, Н. Комісаренко, І. Краснощок, В. Курило, В. Лозова, Н. Лосєва, В. Луговий, Г. Нестеренко, Н. Ничкало, О. Пехота, І. Підласий, Л. Пуховська, В. Семиченко, С. Сисоєва, А. Сущенко, Н. Юхименко).

Педагогами зазначається, що самореалізація вчителя передбачає наявність у нього вміння планувати й проектувати свою діяльність, креативний підхід до вирішення професійних проблем, адекватне сприйняття реальності, позитивне ставлення до світу, основане на моральних цінностях, здатність до самооцінки та самовдосконалення.

Аналізуючи праці зазначених вище авторів, професійну самореалізацію майбутніх учителів початкових класів розглядаємо як процес гармонійного розвитку особистості у поєднанні із набуттям професійно-практичного та духовного досвіду; прагнення до самопізнання, самовиявлення, самозадоволення, розкриття і здійснення власного потенціалу, який постійно розвивається; реалізація індивідуальності за допомогою власних зусиль за власною ініціативою.

Структура самореалізації майбутніх вчителів початкових класів містить мотиваційно-ціннісний, когнітивний, емоційно-вольовий та операційно-діяльнісний або поведінковий компоненти.

Критеріями та показниками мотиваційно-ціннісного компоненту ми вважаємо мотиви вибору професії, стійкий інтерес до професійної діяльності, прагнення та здатність до подолання труднощів, самоорганізація у процесі виконання завдань, доручень, обов'язків, ціннісні орієнтації вчителя, ціннісне

ставлення до професії вчителя та особистості учня; критерії та показники когнітивного компоненту самореалізації полягають у здатності до самопізнання, самоспостереження, самооцінки, усвідомлення власних потреб, прав і зобов'язань на рівні соціуму, розумінні важливості саморозвитку не тільки для власного, але й суспільного добробуту; емоційно-вольовий компонент самореалізації виявляється в бажанні майбутніх вчителів початкових класів активно включатися в навчальну, науково-дослідну, предметно-перетворювальну, суспільно-корисну діяльність; в операційно-діяльносному компоненті професійної самореалізації суттєвим є виявлення пізнавальних, пошукових, організаторських, предметно-перетворювальних умінь та вмінь суб'єкт-суб'єктної взаємодії на рівні звичок як основи самореалізації.

Неможливо проблеми самореалізації особистості розглядати окремо від процесу соціалізації. Соціалізація забезпечує не лише збереження культурної цілісності суспільства, але й комфортність життєдіяльності окремої особистості та можливості її самореалізації в певних соціальних зв'язках. Соціум задає об'єктивні параметри індивідуальної діяльності, однак його розвиток потребує "надмірності" особистостей, які не просто виконують засвоєні ролі, але активно включають свій потенціал до природно-історичного процесу колективної культуротворчості [1, с. 225].

Сучасні західні та вітчизняні школи, які реалізують потреби часу та соціуму, виходять на шляхи створення освітніх систем, зорієнтованих на самовизначення та самореалізацію особистості (системи розвиваючого навчання Л. Занкова, технологія розвивального навчання Д. Єльконіна-Давидова, системи розвивального навчання із спрямуванням на розвиток творчих якостей особистості (І. Волков, Г. Альтшуллер), особистісно зорієнтоване навчання (І. Якіманська), технологія саморозвивального навчання Г. Селевко, технологія авторської школи самовизначення О. Тубельського, школа-парк М. О. Балабана та ін.).

Найважливішим аспектом проблеми взаємозв'язку соціокультурного середовища і самореалізації особистості є рівень відкритості культури в даному суспільстві. З одного боку, сутнісні сили особистості будуть тим більш різноманітними і дієвими, чим ширший доступ має людина до суспільного культурного досвіду. З іншого – чим вищим є рівень відкритості культури до нових внесків, тим значнішим і віковичнішим буде результат кожного окремого акту самореалізації особистості.

До речі, рівень доступу людини до сукупного соціокультурного досвіду залежить і від соціально-економічного становища, рівня життя індивіда. Для успішної самореалізації необхідно мати певний матеріальний достаток, який дозволяє задовольняти вітальні потреби і отримувати необхідну інформацію та засоби виробництва. Однак, слід зазначити, що достатній рівень життя – це лише одна з умов успішної самореалізації: без активізації внутрішніх чинників процес не розгортається.

Соціально-психологічний клімат мікросередовища також може прискорювати чи гальмувати процес самореалізації особистості та впливати на його спрямованість.

Більшості людей для активної життєдіяльності необхідно відчувати підтримку оточуючих, розуміти, що ними обраний вірний шлях. Тому сприятливим для саморозвитку та самореалізації стає таке мікросередовище, в якому людину оточує група однодумців – тоді процеси самоосвіти призводять до значніших результатів і зростає впевненість у поставлених цілях діяльності. Одним з прикладів такого стимулу під час фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів є проходження різних видів педагогічної практики та безпосередня підтримка один одного з боку одногрупників, методистів, вчителів школи та дітей.

Цікавим є факт поєднання особистісної та професійної самореалізації майбутніх учителів початкових класів. Проблема особистісної самореалізації та кар'єрного зростання нікого не залишає осторонь. На жаль, не завжди ці дві складові гармонійно поєднуються в особистості. Бувають випадки, коли

людина підіймається кар'єрними сходами, але не отримує від цього задоволення. Тому критерієм успішності професійної самореалізації та конкурентоспроможності в обраній професії є кар'єрне зростання, яке в той або іншій мірі дозволяє стверджувати наявність як компетентності вчителя, так і його задоволеності результатами власної професійної діяльності (співпадання плану та факту).

Таким чином, професійна самореалізація є складним процесом, який здійснюється в активній практичній діяльності та має педагогічні функції і завдання згідно з структурними характеристиками особистості майбутнього педагога.

Актуальність зазначеної проблеми та її недостатня дослідженість потребує подальшого вивчення комплексу умов, факторів та критеріїв професійної самореалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василець О. И., Симон Ю. С. Социализация человека: перспектива индивидуальности // Человек: перестройка мышления и поведения: Сб. науч. тр. / АН Украины. Ин-т социологии. Отв. ред Н. И. Михальченко. – К.: Наукова думка, 1991 – С. 221–229.